

УДК 281. 9(477) : 261. 8

О. П. Ворон,*кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету*

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖПРАВОСЛАВНИХ ВІДНОСИН У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню проблеми міжправославного протистояння у незалежній Україні. Окрема увага зосереджена на виявленні основних причин та факторів, що ускладнюють налагодження конструктивного діалогу як передумови формування толерантних відносин між православними церквами. .

Ключові слова: Українська Православна Церква Київського Патріархату, Українська Православна Церква, Українська Автокефальна Православна Церква, міжправославні відносини, міжконфесійний діалог, українське православ'я, автокефалія.

Состояние и тенденции развития междуправославных отношений в независимой Украине

Статья посвящена исследованию проблемы междуправославного противостояния в независимой Украине. Отдельное внимание сосредоточено на выявлении основных причин и факторов, которые усложняют возможность конструктивного диалога как предусловия формирования толерантных отношений между православными церквями.

Ключевые слова: Украинская Православная Церковь Киевского Патриархата, Украинская Православная Церковь, Украинская Автокефальная Православная Церковь, междуправославные отношения, межконфессиональный диалог, украинское православие, автокефалія.

Consisting and progress of interorthodox relations trends is of independent Ukraine

The article is devoted research of problem of interorthodox opposition in independent Ukraine. Separate attention is concentrated on the exposure of principal reasons and factors which complicate possibility of structural dialog as pre-terms of forming of tolerant relations between Orthodox Churches.

Keywords: Ukrainian Orthodox Church of Kievan Patriarchy, Ukrainian Orthodox Church, Ukrainian Autocephalous Orthodox Church, interorthodox relations, interconfessional dialog, Ukrainian orthodoxy, autocephalous.

На сучасному етапі суспільного розвитку України міжправославні відносини характеризуються особливою напруженістю, що вносить свої корективи у релігійно-церковне життя нашої держави. Значні зусилля православні церкви докладають для пошуку шляхів вирішення посталих проблем та забезпечення толерантного співіснування. Все це, на нашу думку, актуалізує обрану тему наукового дослідження.

Зауважимо, що дане дослідження не передбачає виявити сутність та прояви усіх конфліктів між православними церквами України, а лише з’ясувати основні перешкоди, що блокують можливість налагодити конструктивний діалог. Зокрема, на підставі вивчення офіційних документів та заяв церков, показати причини, що заважають відбутись міжправославному порозумінню та виявити, які реальні кроки здійснюються православними церквами для подолання назрілих проблем.

Реорганізаційні процеси 90-х р. ХХ ст., що мали місце у релігійному житті України, призвели до значних перетворень. Зокрема вагомих змін зазнає Православна церква, реформування якої розпочалось з утворення Української православної церкви. Так, 25–27 жовтня 1990 р. Архієрейський собор РПЦ надав Українській церкві незалежність та самостійність в управлінні. Статус церкви закріплювався і в новій редакції статуту про управління РПЦ, прийнятої ювілейним Архієрейським собором у серпні 2000 р. Зокрема, у восьмій главі цього документа УПЦ визначена як “самокерована з правами широкої автономії”.

Нове дихання отримує і Українська автокефальна православна церква, що відродилася в Україні 19 серпня 1989 р. як частина УАПЦ в діаспорі. 5–6 червня 1990 р. відбувся організаційний Собор, який проголосив відновлення Української автокефальної православної церкви, що була ліквідована 1930 р. Правовий статус для УАПЦ було забезпечено шляхом реєстрації статуту УАПЦ 2 жовтня 1990 р. та статуту патріархії УАПЦ як юридичної особи, що здійснює керівництво церквою. Варто зауважити, що відродження УАПЦ в Україні викликало негативну реакцію з боку єпископату та екзархату РПЦ, у результаті чого, відновлена церква зіткнулась з осудом, погрозами і заборонаю називатися Церквою, оскільки вона “не має підтримки народу”, є “Церквою політиків, що має кілька парафій за кордоном, яких не визнають інші Православні Церкви”.

25–26 червня 1992 р., шляхом об’єднання частини духовенства і релігійних громад УАПЦ та УПЦ була створена нова церковна структура – УПЦ КП. Передумовою утворення цієї церкви стало відхилення РПЦ прохання Помісного собору УПЦ надати їй автокефалію. 20 липня 1992 р. УПЦ КП була зареєстрована Радою у справах релігії.

Таким чином, православ'я в Україні репрезентоване трьома незалежними одна від одної церквами – УПЦ у єдності з Московським патріархатом, УАПЦ та УПЦ КП. Із самого початку свого функціонування на теренах України як незалежної держави, взаємини між православними церквами характеризувались особливою напруженістю, яка часто мала властивість переходити у відкрите протистояння і конфлікти. По суті, сам процес творення релігійних структур, котрий супроводжувався взаємними звинуваченнями і образами, заклав основу складних, часто безкомпромісних відносин православних церков у майбутньому.

Поза всяким сумнівом, найбільш проблематичними є відносини УПЦ МП і УПЦ КП. Як уже зазначалось, непрості стосунки між церквами склались від само початку формування УПЦ КП як самостійної в управлінні структури. Природно, що бажання, а згодом і реалізація наміру, відокремитись (отримати повну незалежність) від Московського патріархату, викликали невдоволення з боку РПЦ. Зокрема, у квітні 1992 р. на Архієрейському соборі РПЦ було порушено питання про невідповідність Філарета санові митрополита. Однак, рекомендації піти у відставку предстоятель УПЦ Філарет відхилив, що спровокувало більш радикальні кроки з боку РПЦ. Як наслідок, на Архієрейському соборі у Харкові, Філарета було позбавлено сану, знято усі ступені священства та позбавлено усіх прав, пов'язаних з перебуванням у клірі (Судове діяння Архієрейського собору РПЦ від 11. 06. 1992 р.) [22, с. 2]. На його місце було обрано нового предстоятеля УПЦ митрополита Володимира. 1997 р. “у зв'язку з відсутністю покаяння” колишнього предстоятеля УПЦ митрополита Філарета відлучили від Церкви через анафемствування [1, с. 1].

Недружнім було ставлення УПЦ і до новоствореної УПЦ КП. Неодноразово Священний синод заявляв про те, що “УПЦ КП є не церковним, а світським новоутворенням, у якому звершувані “священнодійства” втратили свою сакральну сторону, стали безблагодатними, недійсними”. Такі заяви, попри те, що між Київським і Московським патріархатами немає різниці ні у сповіданні православної віри, ні у догматах чи канонах, ні у традиціях богослужіння, породили практику повторного здійснення УПЦ християнських таїнств, звершених в УПЦ КП. Ми не беремось давати оцінку діям представників церкви, однак стати на захист віруючих, які вдаються до цього, теж не маємо підстав. Окремі адепти УПЦ засуджуючи протестантів за те, що ті змінюють православну віру на протестантизм у “свідомому віці”, з легкістю погоджуються на повторне хрещення чи вінчання, попередньо здійснене священнослужителями УПЦ КП.

Згодом, 8 грудня 1992 р. на засіданні Священного синоду предстоитель УПЦ митрополит Володимир висловив міркування про необхідність проведення богословського діалогу між представниками УАПЦ і УПЦ КП, з метою подолання церковного розколу в Україні. Священний синод УПЦ погодився підтримати можливий початок ведення діалогу, однак за умови задоволення таких вимог: припинення насильства з боку прихильників УПЦ КП стосовно УПЦ; повернення УПЦ захоплених силою соборів, храмів, єпархіальних центрів, навчальних закладів; невтручання центральної та місцевої влади, народних депутатів у внутрішнє життя церкви; усунення з посади митрополита Філарета [16, с. 2]. Зрозуміло, що такі вимоги не були прийнятними для протилежної сторони ймовірного діалогу, разом із тим, прийняття цих вимог не гарантувало збереження УПЦ КП.

Зрештою, різне бачення причин та способів вирішення проблеми церковного розділення, призвело до загострення конфліктної ситуації в українському православ'ї. УПЦ виявилась дуже категоричною у своїх вимогах щодо можливості започаткування діалогу з УПЦ КП. Неодноразово митрополит Володимир заявляв: “ми готові йти на переговори, богословські дискусії з ким завгодно, але не з анафеманствуваним (Філаретом). Він є головною перешкодою нормальному спілкуванню і переговорам” [3, с. 3]. Незмінною, на що вказують відповідні документи Архієрейського собору УПЦ та прес-конференції, лишалась позиція Московської патріархії і щодо процесу об'єднання церков: “ми не за “об'єднання”, а за “приєднання” до нас тих церков, які відкололись, – нехай покаються й прийдуть до нас [3, с. 3]”.

Тривалий час представниками УПЦ відхилялись переговори не лише з патріархом Філаретом, але й з представниками УПЦ КП, яким ставилась вимога “відставки” їхнього предстоятеля та “повернення у лоно Матері Церкви”. Тим більше, не розглядалась можливість проголошення автокефалії Православної церкви. Зберігаючи вірність своїм переконанням, УПЦ продовжувала активно заявляти про те, що більшість віруючих не підтримує цієї ідеї. Зокрема, у Зверненні Архієрейського собору УПЦ до Вселенського патріарха Варфоломія I зазначається: “основна частина вірних УПЦ задоволена статусом широкої автономії при збереженні канонічної єдності з Московським патріархатом” [12, с. 2]. Однак, відстоюючи інтереси “основної частини” вірних УПЦ, її представники забули зауважити Вселенському патріарху, що більшість єпископів та духовенства УПЦ також не готові відмовитись від канонічного зв'язку з РПЦ. Не схвально до цього ставилась і РПЦ.

Варто зазначити, що УПЦ КП неодноразово робила спроби налагодити діалог з УПЦ. Приміром, 25 лютого 2005 р. в “Зверненні Священного синоду та Вищої церковної ради УПЦ КП до єпископату, духовенства і вірних УПЦ (Московського патріархату)”, УПЦ КП виступає із закликом розпочати діалог щодо духовного відродження українського суспільства, а також допомогти державі втілювати у життя духовні цінності. Серед заявлених положень документу було також звернення припинити розпалювання релігійної ворожнечі та не розділяти українців на канонічних і неканонічних, благодатних і не благодатних, православних і розкольників. Водночас, порушувалось питання про створення в Україні єдиної Помісної (автокефальної) української православної церкви [15, с. 3]. Проте, це звернення не знайшло підтримки серед духовенства УПЦ. Натомість, у березні 2005 р., УПЦ звертається до єпископату, духовенства, чернецтва та вірних УПЦ КП зі своїми пропозиціями налагодження міжконфесійного діалогу. Умови УПЦ лишилися незмінними – покаяння та повернення у “рятівну огорожу” вселенського православ’я та УПЦ. Все це дало підстави для УПЦ КП, зробити висновок про те, що “Московський патріархат не має бажання знайти позитивне розв’язання проблеми розділення української церкви і не здатний до цього. У силу імперських традицій, натхнений теорією, що “Москва є Третій Рим”, Московський Патріархат діє не на благо Православ’я. Його головна мета – збереження незаконно здобутої влади над Православною Українською Церквою, бо вона за кількістю парафій та віруючих складає приблизно половину від загального складу РПЦ” [13, с. 2]. Саме з такими слова УПЦ КП звертається до предстоятелів Помісних православних церков, аби вони могли об’єктивно, не лише з точки зору РПЦ, оцінити релігійну ситуацію в Україні та визнати автокефалію УПЦ. Патріарх УПЦ КП Філарет заявляє: “Причина невизнання нашої автокефалії полягає в Москві. На сьогодні Російська держава має єдиний і надійний вплив на Україну через Церкву. Якщо Українська Церква, що знаходиться в юрисдикції Московського патріарха, повністю відокремиться від Московського Патріархату, то Росія втратить остаточну надію на повернення в лоно “єдиного отечества” [6, с. 7].

2007 р. УПЦ КП направляє чергове “Звернення Синоду та єпископату УПЦ КП до архієреїв, духовенства та вірних УПЦ” (від 14 грудня 2007 р.). Однак УПЦ переконливо заявила, що поспішна автокефалізація сьогодні їм видається невиправданою та такою, що може призвести до нових церковних розділень. Не погодились в УПЦ також

із пропозицією об’єднатись в одну церкву з тим, аби потім разом чекати канонічного визнання. Завершила своє звернення-відповідь УПЦ із черговим закликком до єпископату, духовенства та вірних УПЦ КП покаятись.

Певні позитивні зрушення у взаєминах між церквами відбуваються у 2009 р., однак розпочатий діалог з УПЦ КП та УПЦ не мав свого продовження у наступні роки. На думку патріарха Філарета, причиною цього стали різні дії з боку Москви, яка злякалась плідності й конструктивності перших кроків назустріч одне одному та зробила все можливе, щоб діалог зруйнувати. Заявляючи про бажання досягти церковної єдності в Україні, Філарет зауважує, що ця єдність “не дорівнює підлеглості Московському патріарху” [14, с. 1].

Не зазнали суттєвих змін відносини УПЦ КП та УПЦ і у 2011– на початку 2012 рр. Відхід від справ УПЦ її предстоятеля митрополита Володимира, значно віддалив можливість налагодити конструктивний діалог з УПЦ КП. Зокрема, на прес-конференції 3 лютого 2012 р., патріарх Філарет зазначив, що обидва митрополити, які зараз фактично поділили владу в УПЦ (МП) – Агафангел, котрий очолює засідання Синоду, та Павло, який керує Київською єпархією, – є противниками діалогу з Київським патріархатом. “І з Агафангелом, і з митрополитом Павлом тяжко буде розпочати діалог” – сказав патріарх Філарет [19, с. 7]. На сьогодні, як митрополит Агафангел, так і митрополит Павло займають проросійську позицію, яка унеможлиблює у майбутньому конструктивний діалог. Вбачаючи у діях Московської патріархії загрозу незалежності УПЦ в управлінні, патріарх Філарет закликає (у Зверненні до архієреїв, духовенства та вірних УПЦ Московського патріархату) не допустити такого розвитку подій, “бо це не лише серйозно зашкодить самій Церкві, але й на невизначений час відсуне подолання церковного розділення в Україні” [18, с. 4].

Неодноразово ініціювали проведення діалогу між діючими в Україні Православними церквами, зокрема УПЦ з УПЦ КП, і представники державної влади. Проте такі ініціативи неодноразово відхилялись УПЦ, яка пояснювала свою відмову наявністю перешкод, що стоять на шляху ведення діалогу. Головною перепоною для налагодження конструктивного діалогу з УПЦ КП, на думку членів Синоду УПЦ, виступає патріарх Філарет, який за їхніми словами, не може бути стороною у переговорах, оскільки він відлучений від Церкви [17, с. 1].

Не вирізняються винятковою толерантністю, що зумовлено взаємними образами та звинуваченнями у минулому, стосунки між УАПЦ та УПЦ КП. Безсумнівно, їхні відносини мають інший характер, ніж

у попередньому варіанті взаємин. Однак швидке вирішення проблем, що стоять на шляху цілковитого об'єднання цих церков, це вочевидь далека перспектива. Різне бачення шляхів єднання та пріоритетів не дозволяють відбутись цьому процесу уже втретє. Перша спроба налагодження діалогу (з метою об'єднання церков) між УПЦ КП і УАПЦ мала місце у 2000–2001 рр. Тоді, між згаданими церквами, за посередництва Константинопольського патріархату відбулися переговори, на яких були підписані домовленості, спрямовані на об'єднання УПЦ КП та УАПЦ в єдину Помісну православну церкву. Серед них – домовленість про спільне служіння єпископату і духовенства двох православних церков. Однак через низку причин цей процес призупинився. Предстоятель УАПЦ відкликав свій підпис під цими домовленостями, а єпископи УАПЦ не виявили бажання до співслужіння.

Наступна спроба, знайти спільну мову щодо об'єднання церков, була зроблена 2005 р. Однак оптимістичний початок діалогу не забезпечив очікуваного результату. Вдруге благородні наміри церков лишилися нереалізованими, а необдумані кроки їхніх керівників спровокували нові непорозуміння. Зокрема, у “Зверненні єпископату УПЦ КП до духовенства і віруючих УАПЦ з приводу об'єднавчого процесу між УПЦ КП і УАПЦ”, оприлюдненого 17 листопада 2005 р., глава УПЦ КП закликав парафії УАПЦ самостійно переходити до складу УПЦ КП без згоди своїх єпископів. Такі дії були розцінені УАПЦ як аморальні, ті що спонукають до зради своїх єпископів та предстоятеля [2, с. 3].

Згодом, 12 лютого 2007 р. богословсько-канонічна комісія УАПЦ, розглянувши питання про доцільність молитовного та євхаристійного спілкування між єпископатом УАПЦ та главою УПЦ КП Філаретом, зробила висновок, про те, що “до часу повної канонічної реабілітації нинішнього глави УПЦ КП з боку Вселенського православ'я, євхаристійне спілкування між єпископатом УАПЦ та главою УПЦ КП Філаретом є недоцільним, оскільки суттєво ускладнює канонічне становище УАПЦ” [2, с. 3]. Таким чином, у подальшому єпископи УАПЦ вирішили утриматись від євхаристійного та молитовного спілкування з патріархом Філаретом, однак не відмовились від спілкування та діалогу з УПЦ КП в цілому. Зокрема, у “Зверненні архієрейського Собору до єпископату, духовенства та віруючих УПЦ КП (2 березня 2007 р.)” УАПЦ виступає з пропозицією переглянути концепцію об'єднання (самодостатність УПЦ КП) та внести корективи у напрямку церковного будівництва.

2011 р. предстоятелі УПЦ КП та УАПЦ втретє виступили з ініціативою відновлення, розпочатого у 2000 р. діалогу. Зокрема, 14 верес-

ня 2011 р. у приміщенні Київської митрополії УПЦ КП відбулась зустріч глав вищезазначених церков – патріарха Філарета і митрополита Мефодія. На цій зустрічі було прийнято рішення розпочати чергові переговори про об'єднання церков та обговорити шляхи подолання розділення українського православ'я. За підсумками зустрічі було складено Спільну заяву предстоятелів Української православної церкви Київського патріархату та Української автокефальної православної церкви щодо діалогу, з метою утворення в Україні єдиної Помісної православної церкви [21, с. 2]. Об'єднання передбачало збереження посад як за духовенством УПЦ КП, так і УАПЦ. Зокрема, Філарет зауважував: “хто що має – той з тим і залишається після об'єднання” [20, с. 3].

27 жовтня 2011 р. відбулось перше спільне засідання комісії, утворених Священним синодом Київського патріархату і Архієрейським собором УАПЦ для ведення діалогу з приводу об'єднання. На другому засіданні (того ж дня) ієрархи обох церков розглянули і узгодили текст Підсумкового документу, у якому було викладено бачення об'єднаної процесу та конкретні пропозиції щодо подолання існуючого церковного розділення. Проте подальший розвиток подій почав набирати ознак, притаманних двом попереднім спробам об'єднання, що по суті визначило приреченість перемовин. Не затвердивши Підсумковий документ, предстоятель УАПЦ Мефодій фактично призупинив процес налагодження конструктивного діалогу щодо об'єднання з УПЦ КП.

Усвідомлюючи безперспективність подальших кроків на шляху об'єднання з УАПЦ як із централізованою структурою, комісія з приводу діалогу припинила своє функціонування. Втім, УПЦ КП не відмовилась від діалогу з УАПЦ як такого, вона вирішили його вести лише з тими, хто прагне єдності й автокефалії української церкви. Зокрема, на засіданні Священного синоду УПЦ КП від 13 грудня 2011 р. було ухвалено рішення “вважати корисним продовжити діалог на єпархіальному та парафіяльному рівнях, особливо у Львівській області, де діє понад половина всіх парафій УАПЦ, щодо об'єднання єпархій і парафій УАПЦ із Київським Патріархатом...”. А також “... звернутись до архієреїв, духовенства та вірних УАПЦ, які щиро бажають утворення в Україні єдиної Помісної Православної Церкви, з роз'ясненням позиції Київського Патріархату та закликом робити власні кроки до об'єднання” [8, с. 2].

Узагальнюючи усі спроби об'єднання УАПЦ та УПЦ КП в єдину церковну структуру, можна констатувати те, що більшість поставле-

них вимог УАПЦ завжди зводились до відставки, у тій чи іншій формі, предстоятеля Української православної церкви Київського патріархату. Причина розділення Української церкви та її невизнання іншими Помісними церквами, на переконання окремих єпископів УАПЦ, полягає саме в особі патріарха Філарета. У зв'язку з цим, він повинен піти у відставку, а на його місце об'єднавчий собор обере іншу кандидатуру, що збільшить можливості церковного єднання та визнання автокефалії. Як аргумент для відсторонення глави УПЦ КП, використовуються також накладені РПЦ на главу УПЦ КП канонічні санкції. Маємо на увазі рішення про позбавлення Філарета (Денисенка) сущого сану, зняття з нього усіх ступенів священства, позбавлення усіх прав, а також акт про його відлучення від церкви через накладання анафемі. Все це, на переконання окремих єпископів УАПЦ, робить патріарха Філарета “неприйнятною особою” для ведення діалогу з Помісними церквами та з УПЦ МП. Зокрема, митрополит Мефодій неодноразово заявляв: “об'єднану Українську церкву має очолити нова постать, ієрарх, що має беззаперечний канонічний статус” [11, с. 1]. Глава УАПЦ переконаний, що перебування на цій посаді особи, “яка позбавлена священного сану та піддана анафемі за створення розколу тою Церквою, у якій прийняла єпископський сан, фактично унеможливує виконання ним свого головного завдання – служити єдності Церкви та максимально ускладнює канонічне визнання об'єднаної церкви з боку повноти Православ'я” [9, с. 3]. Разом із тим, на думку предстоятеля УАПЦ, постать патріарха УПЦ КП Філарета не лише викликає сьогодні суперечки в Україні та православному світі, а блокує саму можливість об'єднання. Відновлення діалогу з УПЦ КП митрополит Мефодій вбачає лише за умови канонічної реабілітації патріарха Філарета з боку Вселенського православ'я або ж у разі зміни глави УПЦ КП.

Заявлені обвинувачення з боку УАПЦ, викликали відповідну реакцію духовенства (усіх рівнів) УПЦ КП, яке подає власне бачення і причини припинення об'єднавчого процесу. Пояснюючи своє ставлення до такого сумного підсумку угоди, Священний синод Київського патріархату у відповідних документах підтверджує, що головною причиною розірвання домовленостей є умова, ініційована ключовими архієреями УАПЦ – митрополитом Мефодієм і митрополитом Андрієм, фактичної відставки патріарха Філарета. На переконання архієпископа УПЦ КП Євстратія, особа патріарха Філарета у жодному разі не є перешкодою для єдності і визнання автокефалії Української церкви. Зокрема він зазначає, що “особистість патріарха Філарета є не стільки причиною розділення і невизнання автокефалії Української церкви,

скільки навпаки – причиною зростання церковної єдності й авторитету. А значна частина критики проти Святішого Філарета пов’язана саме з тим, що він очолює Київський патріархат і боротьбу за єдину Помісну Церкву” [7, с. 6]. Відставка Філарета, зауважує архієпископ, є не стільки вимогою керівництва УАПЦ, як представників Москви (церковних та політичних) [24, с. 6].

Таким чином, вирішення назрілої проблеми та пришвидшення об’єднавчого процесу частина духовенства УАПЦ (зокрема згадані вище єпископи) наразі вбачає виключно у відході від керівництва предстоятеля УПЦ КП. Закликаючи патріарха Філарета добровільно залишити посаду та цим кроком пришвидшити об’єднавчі процеси в українському православ’ї, глава УАПЦ митрополит Мефодій неодноразово заявляв, що також готовий відмовитись від головування, якщо такий крок буде слугувати об’єднанню церков. Натомість, протилежна сторона розпочатого діалогу, у поставлених вимогах вбачає прагнення УПЦ спільно з окремими єпископами УАПЦ позбутися у такий спосіб патріарха Філарета, що у свою чергу призведе до ослаблення УПЦ КП. Проте окрім офіційних заяв, спростувань та взаємних звинувачення як з боку глави УПЦ КП, так і УАПЦ жодних дієвих кроків на шляху вирішення проблеми зроблено не було. Питання об’єднання православних церков лишилось не вирішеним.

Окремі кроки, з метою налагодження конструктивного діалогу, УАПЦ час-від-часу робить на зустріч УПЦ. Зокрема, з ініціативи митрополита Київського і всієї України Мефодія неодноразово відновлювались переговори з УПЦ, розпочаті ще у 1995 р. Також створювались відповідні комісії, під час яких сторони обговорювали сучасну церковно-конфесійну ситуацію в Україні та висловлювали своє бачення проблеми об’єднання українського православ’я. Документи та звернення УАПЦ, прийняті впродовж 2006–2008 рр. вказують на те, що у середовищі УАПЦ з’явилась чітка тенденція до пошуку порозуміння з УПЦ в еkleзіологічно-канонічних питаннях. Зокрема, маємо на увазі “Заяву архієрейського Собору УАПЦ щодо питання об’єднання українського православ’я”. Про конструктивні зміни у веденні діалогу з УАПЦ заявляла і УПЦ. Приміром, 2008 р. на Архієрейському соборі РПЦ, митрополит Володимир зазначив, що діалог УПЦ з УАПЦ та співпраця у справі подолання розколу стають конструктивними і плідними [5, с. 1].

Однак заявляючи про готовність до діалогу, заснованого на “шанобливому ставленні до канонічного передання церкви та взаємній повазі”, сторони так і не виробили канонічну модель об’єднання укра-

їнського православ'я та остаточного канонічного оформлення Помісної православної церкви в Україні. Свої корективи вносить і той факт, що бажання митрополита Мефодія та його однодумців вести діалог з УПЦ не має одностайного схвалення і підтримки серед єпископату та духовенства УАПЦ. Приміром, Велика рада Львівського крайового братства апостола Андрія Первозванного, засудила будь-які спроби окремих представників єпископату та священства УАПЦ вести сепаративні переговори з Московським патріархатом без участі уповноваженого представника Вселенського Константинопольського патріарха [23, с. 1]. Тому, сьогодні УАПЦ фактично стоїть на роздоріжжі, не бачачи найближчих перспектив збереженням свого статусу та прав. Однак, варто враховувати те, що наскільки б “дружніми” у майбутньому не були стосунки УАПЦ із УПЦ, для останньої усі православні церкви України, у тому числі і УАПЦ знаходяться “поза рятівною оголоженою канонічної УПЦ”, яких чекають з “покаянням”.

Таким чином, сьогодні Українська православна церква (Московський патріархат) не готова вести рівноправний діалог з функціонуючими Українською православною церквою Київського патріархату та Українською автокефальною православною церквою. Не готова наразі УПЦ і відмовитись від канонічного зв'язку з РПЦ, що зумовлено низкою об'єктивних причин. Скоріше за все, майбутні зміни у керівництві Української православної церкви (Московський патріархат) ще більше унеможливлять об'єднання українського православ'я та остаточне канонічне оформлення Помісної православної церкви в Україні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Акт об отлучении от церкви монаха Филарета (Денисенко) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.patriarchia.ru>.
2. Висновок богословсько-канонічної комісії УАПЦ щодо доцільності молитовного та євхаристійного спілкування між єпископами УАПЦ та предстоятелем УПЦ КП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.risu.org.ua>.
3. Гудзик, К. “Покайтесь й приєднуйтесь до нас”. Архієрейський собор УПЦ підтвердив своє credo й залишив всі старі проблеми в попередньому стані // День. – № 137. – 2000. – С. 3.
4. Деркач, Т. Патріарх Філарет: “Коли розділена українська церква об'єднається і її визнають інші Помісні церкви – моя роль виконана” / Г. Деркач // Голос Православ'я. – 2012. – № 3. – С. 4–5.
5. Доклад блаженнейшего митрополита Киевского и всея Украины Владимира на Архиерейском соборе РПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://orthodox.org.ua>

6. Доповідь патріарха Філарета [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cerkva.info>

7. Євстратій, єпископ. Чому у грудні 2011 року не сталося об'єднання Київського Патріархату і УАПЦ, або про наполегливе прагнення відсторонити патріарха Філарета / Єпископ Євстратій // *Голос православ'я*. – 2012. – № 3. – С. 6–8.

8. Засідання Священного Синоду УПЦ КП від 13 грудня 2011 під головуванням Святішого патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета // *Голос православ'я*. – 2011. – № 24. – С. 2.

9. Заява Архієрейського Собору УАПЦ щодо питання об'єднання Українського Православ'я. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prtvor.kiev.ua>

10. Звернення Архієрейського Собору УАПЦ до єпископату, духовенства та вірних УПЦ Київського Патріархату (2 березня 2007 року). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archiv.orthodox.org.ua>

11. Звернення Архієрейського Собору УАПЦ до єпископату, духовенства та вірних УПЦ Київського Патріархату [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.risu.org.ua>

12. Звернення Архієрейського собору УПЦ до Вселенського патріарха Варфоломія I з приводу ситуації в українському православ'ї і з почуттям тривоги за майбутнє Святої Церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.risu.org.ua>

13. Звернення Помісного собору УПЦ КП до предстоятелів Помісних православних церков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cerkva.info>.

14. Звернення Священного синоду Київського Патріархату до УПЦ (МП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cerkva.info>.

15. Звернення Священного синоду та Вищої церковної ради УПЦ КП до єпископату, духовенства і вірних УПЦ (Московського патріархату) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.risu.org.ua>.

16. Звернення Священного Синоду УПЦ до єпископату духовенства, чернецтва та вірних УПЦ, до братів та сестер, що перебувають поза церковною єдністю зі Вселенським православ'ям [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kiev-orthodox.org/site>

17. Звернення Священного Синоду УПЦ до Президента України В. А. Ющенка щодо ведення переговорного процесу для подолання розколу в українському православ'ї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archiv.orthodox.org.ua>

18. Звернення з нагоди свята Торжества Православ'я Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета до архієреїв, духовенства та вірних УПЦ (Московського Патріархату) // *Голос православ'я*. – 2012. – № 6. – С. 4.

19. Прес-конференція патріарха Філарета // *Голос православ'я*. – 2012. – № 4. – С. 7.

20. Про автокефалію та необхідність єднання її прихильників // *Голос православ'я*. – 2011. – № 20. – С. 2–3.

21. Спільна заява предстоятелів УПЦ КП та УАПЦ щодо діалогу з метою утворення в Україні єдиної Помісної православної церкви // *Голос православ'я*. – 2011. – №19. – С. 2.

22. Судебное деяние Архиерейского Собора Русской Православной Церкви 11 июня 1992 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.patriarchia.ru>.

23. Ухвала Великої Ради Львівського крайового братства апостола Андрія Первозданного УАПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.risu.org.ua>.

24. Яку б силу і владу не мало зло, але рано чи пізно воно буде переможене // *Голос православ'я*. – 2011. – № 8. – С. 6.